

Analyysin vinkkeleitä suuntaan ja toiseen

Robert Kolker:
**FILM, FORM
AND CULTURE.**

McGraw-Hill College series, 1999.
214 s + cd-rom.

Jarmo Valkola:
**KUVIEN HAVAINNOINTI JA
MONTAASIN ESTETIIKKA:**

taide- ja mediakasvatuksellinen
näkökulma audiovisuaalisen
kerronnan teoriaan ja analyysiin.
Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston
taidekasvatuksen laitos ja kirjaston
julkaisusyksikkö JULPU, 1999.
341 s.

Ari Hiltunen:
**ARISTOTELES
HOLLYWOODISSA:**
menestystarinan anatomia.
Helsinki: Hanki ja Jää & Gaudeamus, 1999. 283 s.

**Anu Kantola,
Inka Moring ja
Esa Väliverronen (toim.):**
MEDIA-ANALYYSI:
tekstistä tulkintaan.
Helsingin yliopiston Lahden
tutkimus- ja koulutuskeskus
1998. 259 s.

Käsittelyssäni oleva neljän kirjan paketti on – myönnettään – hie-
man kohtuuton nippu: kaikki ovat
laajoja ja ansiokkaita opuksia
omista lähtökohdistaan, ja jokai-
selle tekisi oikeutta perusteellinen
erillinen arvio. Rinnastukseen
houkuttelee kuitenkin mahdolli-
suus avata sisältöanalyttisen pe-
rinteen moninaisuutta tällä oppi-
kirjallisuudeksi sopivalla pinolla.

Kolkerin kirja on muotopuh-
taasti elokuva-analyysin perusteiden
oppikirja, jonka erityinen piiri
on kirjaa havainnollistava näy-
teromppu. Valkola tavoittelee
yleistä audiovisuaalisen kerronnan
havainnoinnin teoriaa, ennen
kaikkea montaasin perspektiivistä.
Hiltunen julistaa aristoteelisen
kertomusrakenteen perustavaa
merkitystä kaikkien tarinoiden,
niin elokuvien, tv-sarjojen kuin

uutistenkin, onnistumiselle ja suo-
siolle. Media-analyysi puolestaan
keskittyy journalististen tekstien
sisällön erittelyyn eri metodeihin.

Robert Kolker on elokuvaope-
tuksen veteraani Marylandin yli-
opistosta. Hänen tätä ennen tun-
netuin teoksensa on eurooppa-
laista (taide)elokuvaa tulkitseva
Altering Eye (1983), joka muuten
löytyy kokonaisuudessaan Inter-
netistä miehen kotisivujen alta
(www.otal.umd.edu/~rkolker/).

Film, Form and Culture on va-
kuuttava kokonaisuus elokuvan
esteettisestä (muodon ja raken-
teen) analyysistä ja osin myös kon-
tekstuaalisista kulttuurintutki-
muksen perspektiiveistä ja ideolo-
gia-analyysistä. Teos sopii erin-
omaisesti elokuvan tutkimuksen
peruskursseille. Se käy läpi vastaa-
van kaaren kuin paljon käytetty
Bordwellin ja Thompsonin *Film
Art* -teos, mutta tiiviimmin ja sel-
keämmin, joskin samalla lajityyp-
pien perinteen esittely jää sup-
peaksi. Kirjan johdanto linjaa nä-
kyviin monipuolisen elokuvanäke-
myksen, jossa sekä taiteen, talou-
den että politiikan ulottuvuudet
pysyvät mukana. Teos ohjaa en-
nen kaikkea tutkimaan elokuva
muodon kautta, havainnoimaan
tarkasti audiovisuaalisten merki-
tysten rakentumisen palapelii ja
kokonaisuuden emotionaalista te-
hoa.

Opetuskäytössä liiteromppusta
on iso ilo: jos käytössä on datatyk-
ki, sillä voi korvata videonäyttei-
den haalimisen. Selostusäänellä
varustettu romppu on käyttöliitty-
mältään selkeä, varsin lineaarisesti
etenevä ja toimii nikottelematta
Pentium-tason koneissa. Tekijän-
oikeusongelmien vuoksi vastaavia
opetusromppuja ei ole juurikaan
tehty. Ainoa tietämäni on norjalai-
nen *Filmkunskap interaktiv* parin
vuoden takaa, joka sekin muuten
on kirjan oheistuote, mutta ihan
pätevä sellaisenaankin.

Jyväskylän yliopistossa toimi-
van Jarmo Valkolan teoksen alaot-
sikko herättää kiinnostusta tarkas-
ti määritellyllä näkökulmallaan.
Kiinnostus kuitenkin alkaa lopah-
taa pian johdantoluvun jälkeen.
Synnä on teoksen rakenteen epä-
määräisyys ja katkelmallisuus, kie-
len löyhyytensä ja paikoin käsittämä-
tön termin ja lauseiden monise-

litteisyys. Esimerkiksi peruskäsit-
teenä toimiva montaasi ei saa
teoksen alussa systemaattista sel-
keyttä.

Valkolan hitaasti auki keriytyvä
käsitteily montaasista on sinänsä
kiehtovan laaja. Hän pitää mon-
taasia paitsi otosten näkyvänä yh-
teen leikkauksena ja törmäyttämisenä
myös terminä, jolla voi kuva-
ta kaikkien audiovisuaalisten ele-
menttien, tarinallisten ideoiden ja
jopa "mysteerien" yhteenliittämisen
tapaa. Montaasi ohjaa paitsi
katsojan katselinjoja myös hänen
ajattelunsa liikettä.

Tämä näkökulma liittyy Valko-
lan esteettisen analyysin perintee-
seen, joka on myös Kolkerin kirjan
painotus. Vaikka Valkola korostaa
lähtökohtaan myös mediakasva-
vatusta, joka sisältää viestien ja
viestimien arvojen analyysiä, jää
esille lähinnä persoonallinen tai-
deteoreettinen näkemys. Valkolan
pohjateoria on havaintopsykologi-
nen kognitivismi, mutta sekin var-
sin sisäistyneenä "omana" sovel-
luksena. Loogisten ja tietoisten
havaintoskeemojen ohella Valkola
korostaa elokuvallisten kokemus-
ten kulkua myös persoonallisuuden
"alitäjunnallisiin" tasoihin
asti. Psykoanalyttisen elokuvatut-
kimuksen suuntaan Valkola ei täs-
tä huolimatta tee kuin muutamia
kriittisiä viittauksia, mikä on selvä
puute. Hän ei myöskään suhteuta
ajatteluaan muiden elokuvatutki-
muksen kognitivistien tai formalis-
tien suuntaan, esimerkiksi klassi-
ko Hugo Münsterbergiin.

Tästä teoreettisesta impressio-
nismista syntyy Valkolan teoksen
hämmentävä, joskin myös jännit-
tävä vaikutelma. Kun myös teok-
sen elokuvaesimerkit keskittyvät
eurooppalaisen taide-elokuvan
perinteeseen, vaatii kirja varsin
elokuvaavistyneen lukijan. Yksit-
täisistä analyyseista vahvin on
luku, joka käsittelee Peter Greena-
wayn elokuvia. Joiltain muilta osin
elokuvaavainnot liukuvat löyhäk-
si esteetisöiväksi rupatteluksi.

Ari Hiltusen teos tuntuu eroa-
van Valkolan lähtökohdista kuin
yö päivästä. Valkola keskittyy es-
tetiikkaan ja taide-elokuvien muo-
don ja symboliikan analyysiin. Hil-
tusen aristoteelinen erittely pysyt-
telee tarinarakenteen tasolla, ei
puhu lainkaan estetiikasta, eikä

huomaa, että muita elokuvan lajeja kuin populaari viihde-elokuva voisi tarkoituksella olla olemassa. Valkolan tekstin löyhä kryptisyys vaihtuu Hiltusen tekstin selkokieleen. Yhteistäkin löytyy: myös Hiltusen teos on jäänyt rakenteeltaan hieman löyhäksi ja tautologiseksi.

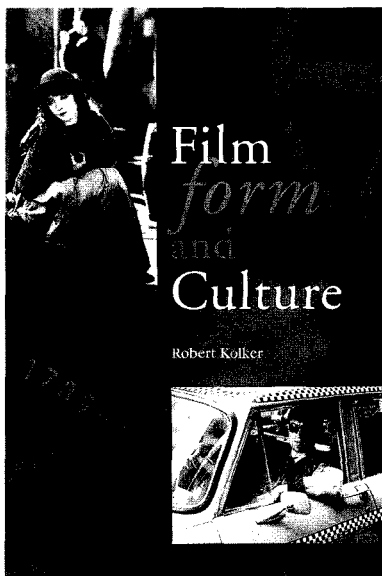
Hiltusen kirja ei ole tutkimus Aristotelen Runousopista, vaan pikemminkin teoksen herättämän oivalluksen ylistyslaulu. Tuo oivallus on lyhyesti se, että Hollywoodin suosituimmat elokuvat ovat hyviä, koska ne tarjoavat jo Aristotelen hahmotteleman "oikean nautinnon" elementtejä oikeassa järjestyksessä. Oikean nautinnon pätevänä mittarina Hiltunen pitää suosiota, katsojalukuja.

Hiltusen provokatiivinen asenne saattaa olla terveellinen, mikäli se tuettaa hänen työpaikkansa Yleisradion käytäviltä ulos viimeisiä paternalistisen elitismin tuoksua. Kaiken audiovisuaalisen nautinnon tai tarinoiden voiman selittämiseen kirjan näkemys on kuitenkin kohtuuttoman kapea.

Aristoteellinen näkemys ei sinänsä herätä minussa vastarintaa, eikä sen vakiintuneesta asemasta Hollywoodin tyypillisissä tarinarakenteissa (tai amerikkalaisissa käsikirjoitusoppaissa) ole epäilystäkään. Runousopin suomenoksiin (Otava ja Gaudeamus) kannattaa tutustua, ja niin myös Hiltusen popularisointiin. Hiltusen näkemys on myös voimakas puheenvuoro sen puolesta, että katsojan samastumisprosessi on keskeinen tarinaa ylläpitävä voima, ja siinä olen jyrkästi samaa mieltä. Kaiken selittäjäksi ei Aristoteles silti kelpaa, eikä Hiltusen ideoima "aristoteellinen" tv-formaatti, jossa missit visaillevat ja vaihtavat vaatteita, voi todella innostaa edes Spedeä.

Myös akateemiseen maailmaan Hiltusen teos sopii oppikirjaksi, mutta mieluiten osana lukupakettia, jossa Hiltusen ohella tutustutaan Proppin, Greimasin, Freudin ja Barthesin näkemyksiin tarinasta. Näihin kaikkiin Hiltunen nimittäin viittailee, mutta varsin

ylimalkaisesti. Hän esimerkiksi mainitsee, että hänen näkemyksensä mielihyvistä on "vastakkainainen" Barthesin mielihyvän käsitteelle, selittämättä tämän vastakkaisuuden luonnetta. Kun Barthesin ajattelussa oli keskeistä (älyllisen) nautinnon ja (emotionaalisen) mielihyvän vastakkainasettaminen brechttiläisittäin, puhuu Hiltunen nautinnosta ja mielihyvistä samana asiana käsittelemättä nii-

muksen esittely. Tämä yleisrakene toimii hyvin, ja teksti on toimitettu riittävän selkeiksi perusopeituksen käyttöön.

Viimeisessä artikkelissa Inka Moring esittelee *grounded theory* -näkökulmaa, joka nimestään huolimatta ei oikeastaan ole teoria, vaan sellainen laadullisen tutkimuksen lähestymistapa, jossa tutkimus aloitetaan tutustumalla tutkimusaineistoon kohdeherkästi

ja aineiston ehdoilla, ilman vahvoja esiteorioita. Käytännössä tutkija ei kuitenkaan voi välttää esiteoreettisia oletuksia edes aineiston kokoomisessa, ja siksi GT-malli vaikuttaa aina hieman huojuvalta. Moring esittelee myös GT:n sisäisiä erimielisyyksiä ja malliin kohdistunutta kritiikkiä, ja hän tuntuu itskin välttävän sen äärimuotoja. Esiin hahmottuu eräänlainen dialektinen malli, jossa aineiston keräys ja sen (teoreettinenkin) analyysi etenevät vuorovedolla. GT-artikkeli olisikin ehkä sopinut hyvin kirjan alkuun, varsinkin kun monet kirjan analyyseistä ovat pitkälti aineistolähtöisiä. Vielä hausempaa olisi, jos GT-malli saisi vastaansa ylistyksen teoreettisille jäsenyksille,

mutta kukapa sellaisen näinä päivinä kehtaisi kirjoittaa...

Media-analyttisiä tekstejä luokassa havahtuu siihen, miten erilaiset tekstien analyysimetodit ovat kuitenkin läheistä sukua toisilleen. Niissä kaikissa voi aistia semiotiikan ja strukturalismin perintöä. Samaa sukua ovat audiovisuaalisten tekstien merkityksien analyysimallit. Tekstien, kuvien ja elävän kuvan tulkinnan kohdeherkät metodit poikkeavat kuitenkin toisistaan siinä määrin, että suosittelen myös journalististen media-analyysin kurssien mukaan jonkinlaista kuva- ja elokuva-analyysin aineistoa.

Uutta luettavaa audiovisuaalisen kerronnan analyysistä on jo ilmestynyt lisääkin: SKS julkaisi lokakuussa Suomen elokuva-arkiston tutkijan Henry Baconin kiinnostavan oppikirjan Visuaalisen kerronnan teoria. Siitä varmaan kuullaan lisää tuonnempana.

PERTTI NÄRÄNEN

den dialektiikkaa mitenkään.

Lopuksi sitten *Media-analyysiin*. Vaikka HY:n viestinnän laitoksen nuoremman polven kokonainen teos on artikkelikokoelma, se onnistuu siinä, missä monografiankin on mahdollista epäonnistua: johdantoluku (Esa Väliweronnen) tekee hyvän yleiskatsauksen kirjan tematiikkaan. Media-analyysi täsmentyy kirjassa ennen kaikkea joukkoviestinnän ja tekstuaalisen ideologian analyysiksi.

Kirjan analyysit esittelevät Perelmanin retoriikkateoriaa (Mikko Koistinen), metaforatutkimusta (Iina Hellsten), diskurssianalyysiä (Sanna Valtonen), uutisten dramaturgiaa (Anu Kantola), televisiokeskustelua (Minna Aslama), sukupuolten ja parisuhteiden representaatioita (Sanna Ojajarvi) ja barthesilaista mainosanalyysiä (Virpi Blom). Likimain kaikissa artikkeleissa on mukana johdatus metodin esittelyyn ja sen jälkeen oman, jo aiemmin tehdyn ja metodia soveltaaneen tapaustutki-